

Raamatun alkukielten kirjoittaminen: Ohjeita eksegeettistä analyysiä varten

Päivitetty 11.12.2006

Huom. Tämän ohjeen voit lukea myös netissä, osoitteessa www.helsinki.fi/teol/hyel/opiskelu/fontit.htm, jolloin voit lukiessasi samalla avata alla olevia linkkejä. Aiheesta voi lähettää kysymyksiä sähköpostitse osoitteella sami.yli-karjanmaa@helsinki.fi.

1. Yleistä Raamatun kreikan ja heprean kirjoittamisesta	1
2. Uusi systeemi: unicode.....	2
2.1 Kreikka	2
Vaihtoehto 1: Unicode Classical Greek Inputter: ei asentamisia	2
Vaihtoehto 2: lisäpalikka kotikoneen Wordiin – Antioch.....	3
Vaihtoehto 3: Greek Polytonic -näppäimistöajuri	4
2.2 Heprea	4
Vaihtoehto 1: yliopiston koneilla oleva näppäimistöajuri.....	5
Vaihtoehto 2: lisäpalikka kotikoneen Wordiin – Antioch.....	5
2.3 Raamatun tekstin käyttö	6
3. Vanha systeemi: SP-fontit.....	7
4. Siirtokirjoituksesta	7
5. Macin käyttäjille	8

1. Yleistä Raamatun kreikan ja heprean kirjoittamisesta

Vaikka kreikan ja heprean latinalaisesta aakkosista poikkeavat kirjaimistot asettavat joitain erityisvaatimuksia niiden kirjoittamisessa käytetyille ohjelmille ja käyttöjärjestelmille, homman saa yleensä luistamaan varsin pienellä vaivannäöllä. Valitettavasti tilannetta sekavoittaa jonkin verran se, että tietotekniikan kansainvälistyminen on vielä vaiheessa ja tarjolla on niin uuteen kuin vanhaankin teknologiaan perustuvia vaihtoehtoja.

Vihje: *Katso alta, kumpi tapa kirjoittaa Raamatun alkukieliä sinun kannattaa opetella, vanha vai uusi, ja lue tästä ohjeesta vain sitä koskevat osuudet.*

Uusi systeemi: unicode*. Valitse tämä, jos

- käytät tavallista windows-konetta (väh. windows 95) ja Microsoft Word -tekstinkäsittelyohjelmaa (väh. versio 97) tai OpenOffice Writeria (kreikka toimii hyvin ainakin versiossa 2.0, hepreassa ongelmia) tai
- jos et pidä mahdottomana, että valitsisit eksegeetiikan pääaineeksesi.

Vanha systeemi: SP-fonttien käyttö. Valitse tämä, jos

- käytät WordPerfect-tekstinkäsittelyohjelmaa (se ei ainakaan vielä versiossa 12 kunnolla tue unicodea) tai
- haluat opetella systeemin, jossa pääset aluksi vähemmällä mutta joka alkaa todennäköisesti jossain vaiheessa tuottaa yhteensopivuusongelmia.

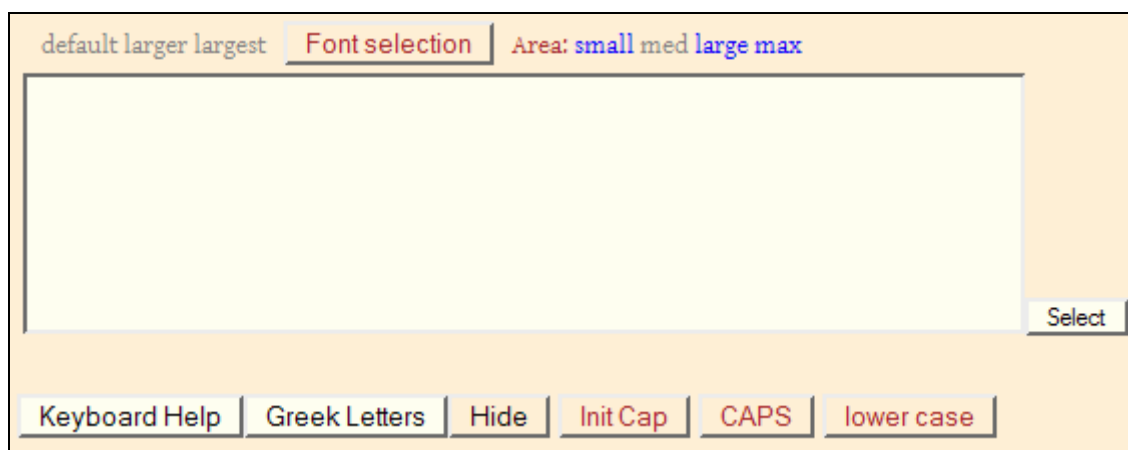
* Unicode on mm. internetin kehittämisen pohjaksi hyväksytty kansainvälinen merkistöstandardi, joka aikaa myöten tulee syrjäyttämään kaikki muut tavat kirjoittaa muita kuin latinalaisia kirjaimia. Lisätietoja: www.unicode.org.

2. Uusi systeemi: unicode

2.1 Kreikka

Vaihtoehto 1: Unicode Classical Greek Inputter: ei asentamisia

Unicode Classical Greek Inputter on kätevä nettisivu, joka kannattaa tallettaa omalle koneelle tai muistitikulle (selaimen File-valikosta), niin et ole riippuvainen nettiyhteydestä. Inputter toimii samalla tavoin sekä yliopistolla että kotona. Se löytyy osoitteesta users.ox.ac.uk/~%7Etayl0010/letters_table_caretpos2.htm. Se näyttää tältä:

Kirjoita ruutuun merkkijhdistelmä **a)/|** (tässä järjestyksessä!), niin näet, miten homma toimii. (|-merkin saat z-kirjaimen vasemmalta puolelta painamalla ensin alt gr -näppäimen pohjaan.) Näppäimet vastaavat pitkälle meikäläisiä: a:sta saat α :n, b:stä β :n, g:stä γ :n jne. Henkäykset saat kaarisuluista ja aksentit merkeistä /, \ ja =. Klikkaa painiketta Keyboard Help, niin näet muita ohjeita. Kokeile muitakin painikkeita! Alla on lueteltu, mistä kirjaimista saat latinalaisista kirjaimista eniten poikkeavat merkit:

$$\eta = h, \theta = q, \xi = c, \chi = x, \psi = y, \omega = w$$

Kun olet kirjoittamisesi kirjoittanut, valitse teksti hiirellä tai Select-painikkeella ja kopioi se. Siirry Wordiin tai OpenOffice Writeriin ja liitä teksti. *HUOM! Jos eri merkit näyttävät olevan eri fontista, valitse koko liittämäsi teksti ja aseta sen fontiksi esim. Palatino Linotype tai Tahoma*, jotka ovat uusimmissa windows-versioissa valmiina olevia fontteja. Mikäli sinulla on esim. Windows 98, saatat joutua lataamaan koneellesi fontin, jossa on kaikki tarvittavat merkit. Näitä ovat esim. seuraavat:

Fontti	Huom.	Lataus
Galilee Unicode Gk ϛβγδ ᾹΑΒΓΔ	Ei sisällä skandinaavisia merkkejä.	faculty.bbc.edu/RDecker/galileeunicode.htm (saitilla myös yksityiskohtaiset fontinasennusohjeet!)
Gentium ϛβγδ ᾹΑΒΓΔ	Palkittu, tyylikäsi fontti.	scripts.sil.org/cms/scripts/page.php?site_id=nrsi&id=gentium
Galatia SIL ϛβγδ Ᾱ.ΒΓΔ	Latinalaiset merkit identtisiä Times New Romanin kanssa	scripts.sil.org/cms/scripts/page.php?site_id=nrsi&item_id=SIL_grkuni

Ohjeita fonttien asennukseen löytyy myös Kamusta:

www.helsinki.fi/teol/hyel/opiskelu/kl20/kamu/unicode.html#ohjeet.

Vaihtoehto 2: lisäpalikka kotikoneen Wordiin – Antioch

Yksi Antiochin vahvuuksista on, että sillä hoituu sekä kreikan että heprean kirjoittaminen. Tarvitsee siis oikeastaan opetella vain yksi systeemi. Sillä hoituu myös esim. fonttien hallinta helposti. Varjopuolena on, että joutuu hieman asentelemaan, mutta useimmiten sekin hoituu ongelmitta. *Yliopiston työasemille Antiochia ei voi asentaa.*

Antiochin kotisivu on www.users.dircon.co.uk/%7Ehancock/antioch.htm. Ensimmäinen toimenpide on määrittää, käytätkö vanhempaa versiota (1.13b) vai uudempaa (2.0). Yleissääntö on, että lataa uudempi, jos käytät Windowsin versioita XP tai 2000, paitsi jos käyttämäsi Wordin versio on 97 – jota vanhemmat versiot eivät käy.

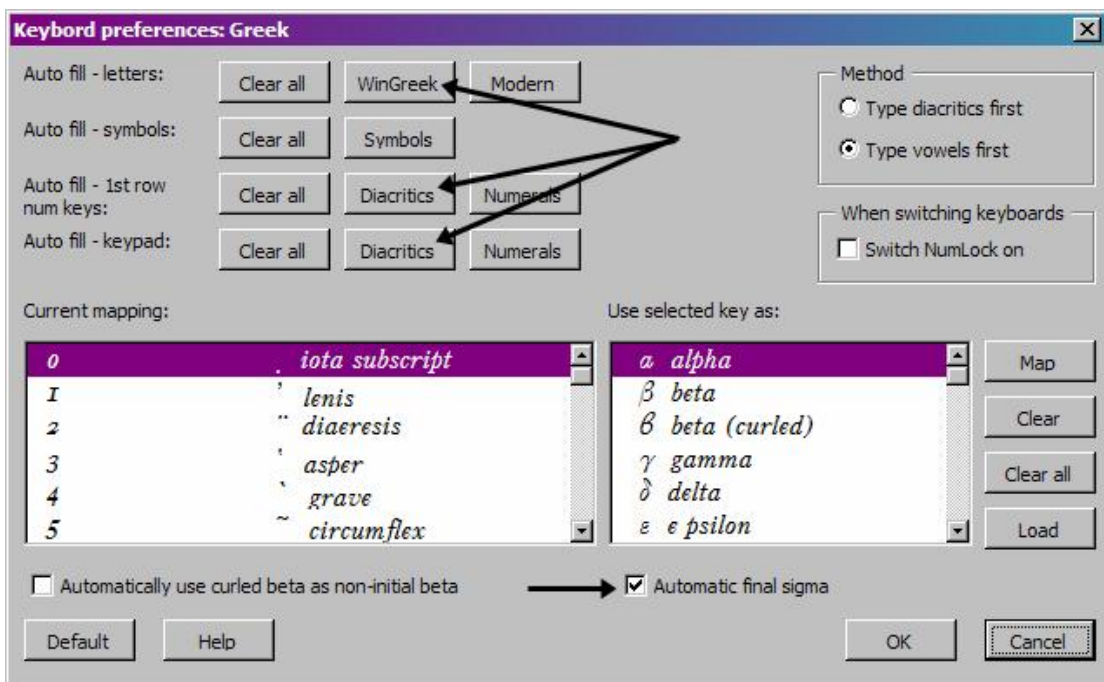
Jos lataat vanhemman version, linkki asennustiedostoon (antioch.exe) löytyy otsikon ”Download the trial version of Antioch” alta. Versiolla 2 on oma sivunsa (linkki heti sivun alussa). Etsi sieltä kohta ”To download the installer for Antioch 2 (an2setup.exe, 1.33 MB), click here.” Antiochin kokeiluversio on ilmainen, mutta se toimii käytännössä kuten rekisteröitykin versio.

Ladattuasi asennustiedoston käynnistä se esim. kaksoisklikkaamalla. Wordin ei pidä olla auki asennuksen aikana. Seuraa vain ohjeita. 2-version asennuksessa saatat saada pitkän ilmoituksen makroturvallisuusasioista, mutta sen voit vain kuitata klikkaamalla. Lopuksi kone on käynnistettävä uudelleen, minkä jälkeen Wordin työkalurivillä pitäisi näkyä seuraavat painikkeet:

Tässä monisteessa on mahdollista antaa vain ty pistetyt perusohjeet, joiden avulla pääset kuitenkin hyvin alkuun. Antiochin mukana tulee *käyttöohje (User's Manual)*, joka löytyy *Greek- ja Hebrew-valikoista*. Tärkeimmät asetukset on esitetty seuraavassa.

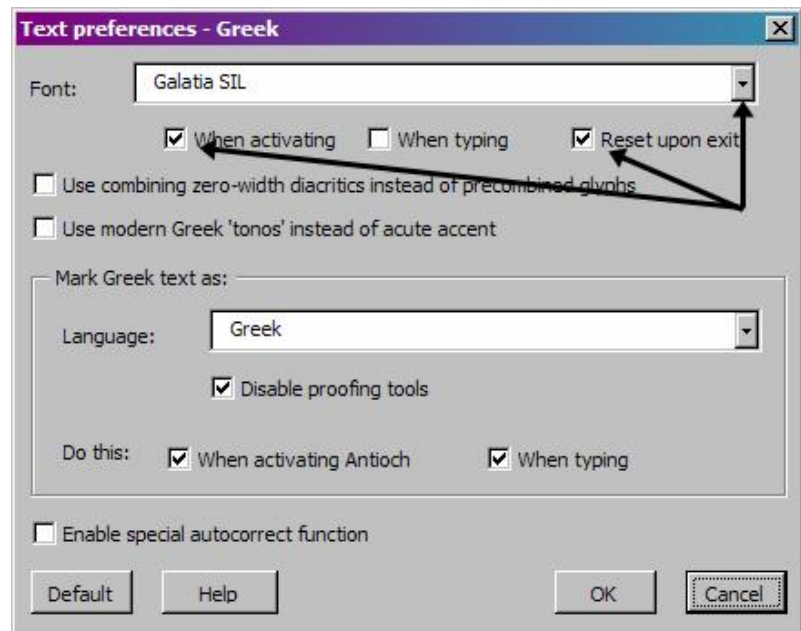
Klikkaa aluksi punaista alfaa, niin Antioch menee päälle. Klikkaa sitten **Greek > Preferences > Keyboard**. Täältä pääset valitsemaan, mistä mikin kreikan merkki näppäimistöllä tulee. Alla olevaan kuvaan on merkitty nuolilla kohdat, joita suositellaan klikattaviksi. Lopuksi klikkaa OK.

Em. valintojen jälkeen näppäimistö noudattaa kirjainten osalta User's Manualin sivulta 4 löytyvää WinGreek -näppäimistökarttaa ja lukumerkkien osalta sivuilla 5 ja 6 olevia karttoja.

Klikkaa **Greek > Preferences > Text**. Täältä valitset fonttien käyttäytymisen. Huomiota vaativat kohdat on merkitty nuolin seuraavaan kuvaan:

Valitse pudotusvalikosta fontti. Fontit eivät valitettavasti ole aakkosjärjestyksessä! Jos käytät uudehkoa konetta etkä ole nyt asennellut fontteja, Palatino Linotype on hyvä valinta. *Sen voi myös suoraan kirjoittaa Font-ruutuun.* Jos olet nyt asentanut fontteja, ne ovat pudotusvalikossa aivan alimmaisina.[†]

Kun laitat nuolilla osoitetut rastit, Antioch vaihtaa ruudussa olevan fontin aina päälle, kun laitat Antiochin (kreikan puolen) päälle, ja kun laitat Antiochin pois päältä, se palauttaa fontiksi sen, joka sinulla oli ennen kuin laitoit Antiochin päälle.

Nyt on Antiochin minimisäädöt tehty, ja voit alkaa kirjoittaa.

Vaihtoehto 3: Greek Polytonic -näppäimistöajuri

HUOM. Tätä ohjeen kohtaa kirjoitettaessa ei ole varmuutta, toimiiko tämä yliopiston koneilla, mutta kotikoneella ainakin. Kyse on samantapaisesta ratkaisusta kuin heprean vaihtoehto 1 (alla), mutta tämän Win XP:ssä ja 2000:ssa vakiona olevan Greek Polytonic -näppiksen asennusta ei ole hoidettu keskitetysti. Se saattaa kuitenkin onnistua myös työasemakohtaisesti. Jos tämä vaihtoehto kiinnostaa, kokeile!

PC:n näppäimistön voi saada tuottamaan kreikkalaisia kirjaimia yhdellä klikkauksella niin, että se toimii kaikissa ohjelmissa (paitsi ohjelmissa, jotka eivät ylipäätään sulata unicodea; esim. WordPerfectin kanssa voi olla ongelmia.) Ohjeet löytyvät sivulta <http://www.ellopos.net/elpenor/greek-texts/greek-fonts.asp>, kohta "How you can write in Greek". Näppäimistökartta ei ole loogisin mahdollinen; se löytyy läheltä sivun alareunaa oikeasta laidasta (linkki "Open it now" toimii IE:ssä muttei Firefoxissa). Sivulla <http://www.ellopos.net/elpenor/greek-texts/gr-pol-keys/greek-keyboard.asp> neuvotaan aksenttien, henkäysten ja iootan kirjoittaminen.

2.2 Heprea

Sananen fonteista: heprea on tietokoneen kannalta huomattavasti kreikkaa monimutkaisempi kirjoitusjärjestelmä. Yksityiskohtiin menemättä tämä näkyy esim. siinä, että vaikka uusien koneiden Arial ja Times New Roman -fonteissakin on valmiina kaikki Raamatun heprean yleisimmät merkit, eivät vokaalit välttämättä asetu oikein. Siksi kannattaa käyttää

[†] Antiochin kokeiluversiona on oletusarvona Vusillus-niminen *kursiivi*fontti. Sen kursivoimattoman version saa maksullisen Antiochin mukana.

Society of Biblical Literature SBL Hebrew -fonttia, joka on valmiina oppimiskeskus Aleksandrian, opiskelijakirjaston ja teologisen tdk:n kirjaston koneilla. Kotikoneelle sen saa osoitteesta www.sbl-site.org/TechResearch/TechResearch_SBLFontFoundation.aspx. Fonttien asentamisessa kotikoneelle voi soveltaa Kamusta löytyviä ohjeita: www.helsinki.fi/teol/hyel/opiskelu/kl20/kamu/unicode.html#ohjeet.

Vaihtoehto 1: yliopiston koneilla oleva näppäimistöajuri

Aleksandrian, opiskelijakirjaston sekä teologisen tiedekunnan kirjaston koneilla on käytössä heprean kirjoittamiseen Tiro-näppäimistöajuri. Heprea saadaan päälle missä tahansa unicodea ymmärtävässä ohjelmassa valitsemalla alapalkin oikeassa reunassa olevasta kielivalinnasta heprea (klikkaa ensin FI-kuvaketta, ks. kuva). (Mainituilla koneilla näkyvissä on paljon suurempi määrä kielivaihtoehtoja.) Näppäimistökartat löytyvät eksegetiikan laitoksen kotisivuilla olevasta ajurin käyttöohjeesta sivuilta 7 (konsonantit) ja 8 (vokaalit); käyttöohje löytyy osoitteesta [www.helsinki.fi/teol/hyel/opiskelu/BiblicalHebrew\(Tiro\)Manual.pdf](http://www.helsinki.fi/teol/hyel/opiskelu/BiblicalHebrew(Tiro)Manual.pdf).

Jos konsonantit toimivat mutta vokaalit eivät, ei asennus ole jostain syystä onnistunut, vaan koneessa on yhä windowsin oma nykyheprean ajuri. Yksinkertaisinta on siirtyä toiselle koneelle, mutta todennäköisesti myös onnistut saamaan ajurin toimimaan seuraamalle yllä mainitun käyttöohjeen alussa olevia ohjeita sivun 2 oikean palstan puolivälistä alkaen. Voit tiedottaa koneista (numero/sijainti), joissa ajuri ei toimi: sami.yli-karjanmaa@helsinki.fi.

Homma toimii yksinkertaisesti siten, että kun alat kirjoittaa hepreaa, klikkaat ensin alapalkin kielivalinnasta heprean päälle. Kun lopetat, vaihdat takaisin suomeen – tai millä kielellä nyt sitten kirjoititkaan. Jos haluat Tiro-ajurin myös kotikoneellesi, se löytyy sivulta www.sbl-site.org/TechResearch/TechResearch_SBLFontFoundation.aspx kohdasta ”To download required keyboard maps, click here.”

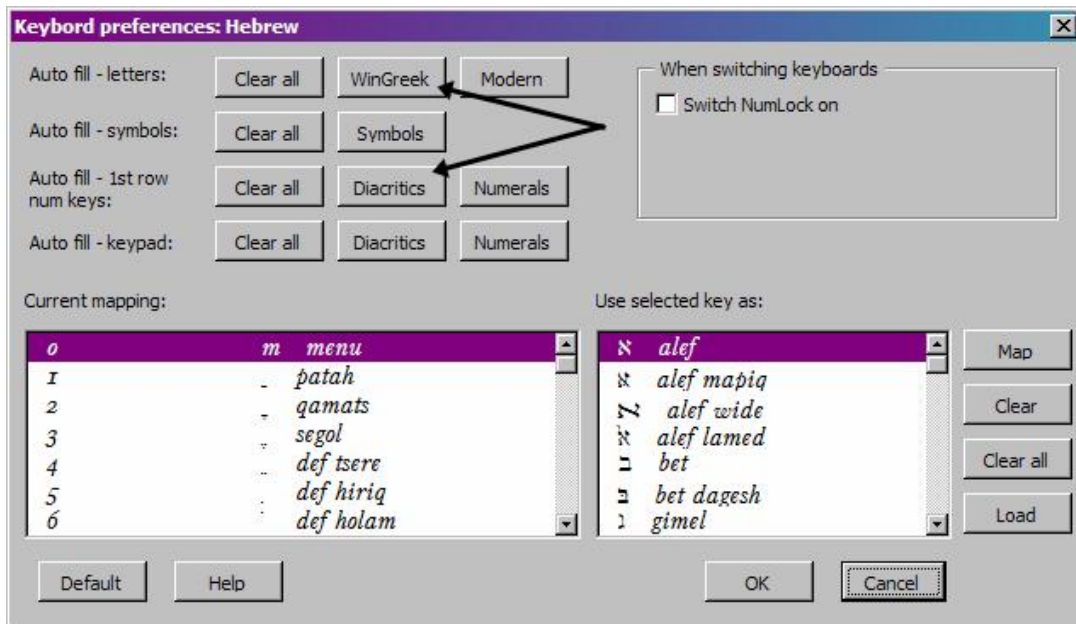
Vaihtoehto 2: lisäpalikka kotikoneen Wordiin – Antioch

Tässä käsitellään Antiochia vain siltä osin kuin se poikkeaa kreikasta (ks. s. 3). Asentaminen on selostettu edellä. Antiochin 1- ja 2-versioiden välillä on heprean kohdalla tärkeä ero: uudempi versio kirjoittaa hepreaa hyödyntäen uusien Word-versioiden kykyä kirjoittaa tekstiä aidosti oikealta vasemmalle. Uudempi versio osaa pitää heprealaisen tekstin oikeassa järjestyksessä, vaikka rivi vaihtuisi; vanhemmalla versiolla tämä ei onnistu.

Kun heprean klikkaa punaisesta ’äläfista päälle ensimmäisen kerran, saa Antiochin 2-versiossa virheilmoituksen, jos windowsiin ei ole asennettu oikealta vasemmalle kirjoitettavien kielten tukea ja/tai jos heprea täytyy lisätä ns. syöttökieleksi. Saat tarvitaksesi windowsin tai Officen asennus-cd:tä tässä vaiheessa. Asiaan liittyvät ohjeet on kopioitu tämän tiedoston loppuun ohjeet englanniksi. Lopuksi on ainakin Windows XP:ssä vielä lisättävä heprea Microsoft Officen kielivalikoimaan: Klikkaa Start/Käynnistä > Programs/Ohjelmat > Microsoft Office > Microsoft Office Tools > Microsoft Office Language Settings /kieliasetukset, ja sieltä Enabled Languages/Käytössä olevat kielet -välilehti. Valitse heprea vasemmasta kielivalikosta ja klikkaa Add/Lisää.

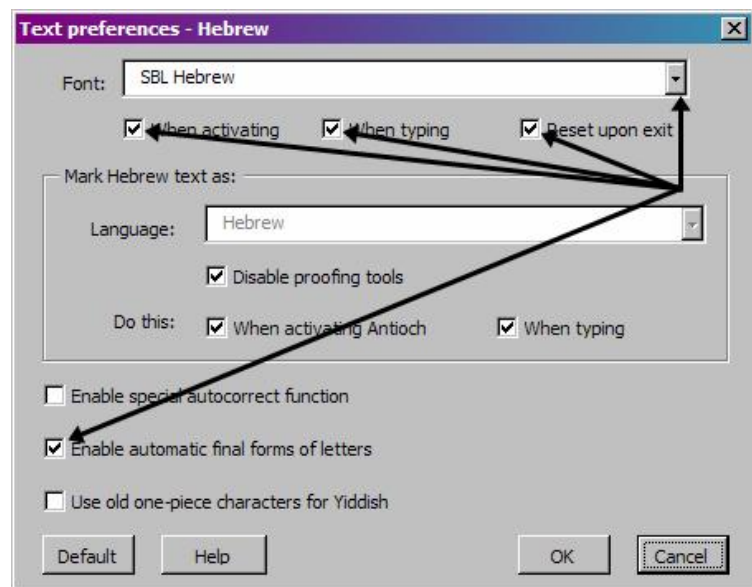
Heprean asetukset Antiochissa: Kun olet saanut heprean puolen menemään päälle, **Hebrew > Preferences > Keyboard**. (Jos sana Preferences näkyy harmaana, klikkaa ensin punaisesta ’äläfista.) Saat näkyviin tämän ikkunan:

Klikkaa nuolin merkityjä painikkeita, niin saat käyttöösi suhteellisen loogisen heprean näppäimistökartan: א tulee a:sta, ב b:stä, ג g:stä jne. Tätä ns. WinGreek-valintaa vastaava konsonanttien näppäimistökartta löytyy Antiochin käyttöohjeen sivulta 14 ja vokaalien sivulta 16. (Antiochin käyttöohjehan löytyy reittiä **Hebrew > Antioch user's manual**.) †

Klikkaa seuraavaksi **Hebrew > Preferences > Text**. Saat näkyviin oikealla näkyvän ikkunan. Nuolin merkityistä kohdista kolme on samoja kuin kreikankin kohdalla (ks. edellä). When typing -rasti pitää huolen, että valittu fontti myös pysyy päällä niin kauan kuin Antiochin hepreapuoli on päällä. Fontiksi suositellaan SBL Hebrewta (ks. yllä kohdan 2.2 alku.) Alin rasti varmistaa kirjainten sananloppuisten muotojen automaattisen ilmes- tymisen.

2.3 Raamatun tekstin käyttö

Alla mainittujen tapojen lisäksi on olemassa raamattuohjelmia kuten Bibloi ja Bible Windows. Ne ovat opiskelijalle melko kallis vaihtoehto, mutta ensin mainittu on asennettu eksegetiikan laitoksen käytävän päässä olevan pikkuhuoneen koneelle, joka on opiskelijoiden käytössä. Laitoksen henkilökunta on järjestänyt ohjelman käyttökoulutusta esim. metodikursseilla.

Kreikka: Antiochin kotisivulta (www.users.dircon.co.uk/%7Ehancock/antioch.htm) on saatavilla niin Uuden testamentin kuin Septuagintankin kreikkalainen teksti unicode-muodossa Word-tiedostona. Etsi kohta "To download the complete Septuagint..." (melko

† Klikkaamalla painiketta Modern näppäimistö muuttuu konsonanttien osalta samanlaiseksi kuin edellä esitellyssä Tiro-näppäimistöajurissa. Näin kannattaa menetellä, jos haluaa opetella vain yhden kartan.

lähellä sivun alareunaa). Tiedostosta voit kopioida tekstiä Wordiin tai OpenOffice Writeriin kuten mistä tahansa muustakin tiedostosta. Antiochin ei tarvitse olla päällä. (Valitettavasti sivulla ei kerrota, mitkä versiot teksteistä on kyseessä. Joitain hyvin harvoja ja pieniä poikkeamia Novumin (²⁷) päätekstiin nähden on havaittu.) *HUOM! Jos teksti näyttää kummalliselta, vaikka kirjaimet näyttävätkin oikeilta, valitse **koko** liittämäsi teksti ja aseta sen fontiksi esim. Palatino Linotype tai Tahoma.*

Heprea: Esim. osoitteesta www.mechon-mamre.org/p/pt/pt0.htm löydät koko masoreettisen tekstin unicode-hepreana rinnakkain amerikanjuutalaisen englanninnoksen kanssa. Voit kopioida sieltä tekstiä Wordiin (OpenOffice Writer tekee ylimääräisiä välejä sanoihin). (*HUOM! Jos vokaalit eivät asetu näytiksi tai teksti näyttää muutoin oudolta, valitse **koko** liittämäsi teksti ja aseta sen fontiksi SBL Hebrew.*) Voit myös ladata koko heprealaisen Raamatun omalle koneellesi sivulta löytyvästä linkistä.

3. Vanha systeemi: SP-fontit

SP-fonttien (ja monien muiden vastaavien) idea on yksinkertainen: niissä latinalaisten kirjainten hahmot on muokattu kreikkalaisten näköisiksi: a-kirjaimesta on tehty α:n näköinen, b:stä β:n, q:sta θ:n, l:stä λ:n jne. Tietokoneelle ne ovat edelleen a, b, q ja l, kun taas uncodessa kreikkalaisilla merkeillä on aivan omat numerokoodinsa. Eroa voi olla vaikea hahmottaa, jos ei tunne tietokoneen toimintaperiaatteita, mutta käytännössä SP-fonttien (Ionic kreikalle ja Tiberian heprealle) käyttö tarkoittaa, että aina sillä koneella, jolla kirjoitat tai tulostat täytyy olla juuri käyttämäsi fontti asennettuna, muutoin α näkyy a:na, β näkyy b:nä jne. (Poikkeuksena ovat sellaiset pdf-tiedostot, joita tehtäessä fonttiedosto on sisällytetty asiakirjaan.)

SP-fontit ovat valmiina Aleksandrian ja teologisen kirjaston koneilla. Jos et saa niitä tekstinkäsittelyohjelmassa valittua, voit joutua viemään asennuksen loppuun NAL-ikkunan Installations-kohdasta. Kotikoneelle ne ladataan sivulta www.sbl-site.org/Resources/Resources_BiblicalFonts.aspx. Kreikkaan suositellaan SPIonica ja hepreaan SPTiberiania, jotka löytyvät sivun alareunasta. Fonttiedostot ovat .zip-muotoon pakattuja, joten ne on purettava ensin (ks. tarvittaessa ohjeet [TVT-ajokortin itseopiskelumateriaalista](#)), minkä jälkeen fontit voidaan asentaa, yksinkertaisimmillaan kopioimalla ne windows/fonts-kansioon. (Fonttien asentaminen: ks. esim. www.helsinki.fi/teol/hyel/opiskelu/k120/kamu/unicode.html#ohjeet tai faculty.bbc.edu/RDecker/font/GalileeInstall.htm.)

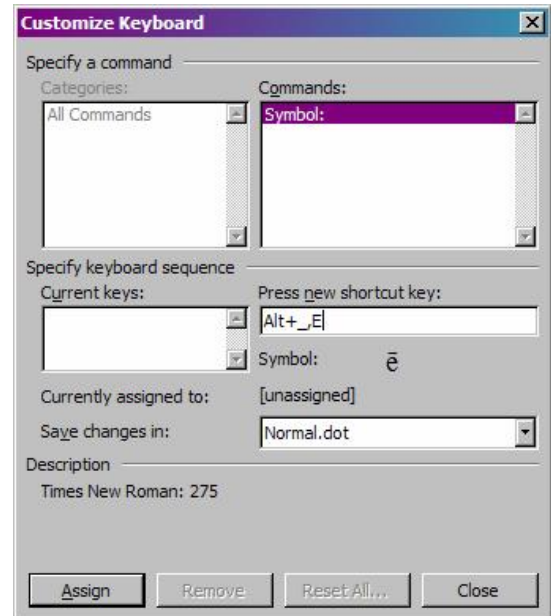
Fonttiedoston lisäksi on tarpeen tsekata myös fonttien readme-tiedostot. Niissä kerrotaan, mistä näppäimestä minkin kreikkalaisen merkin saa. (Heikki Lepän kääntämän kreikan SPIonic-fontin readme-tiedoston voi ladata pdf-muodossa [laitoksen sivuilta](#).) SP-fonttien erityispiirre on, että lukumerkkejä (hepreassa vokaalimerkkejä) on kaksi sarjaa: kapeille ja leveille kirjaimille. Väärän levyisen kirjaimen lukumerkki voi näyttää hassulta: ω vs. ω – tosin ero saisi olla isompikin.

Kun aletaan kirjoittaa kreikkaa/hepreaa, fontiksi yksinkertaisesti asetetaan kyseinen fontti, SPIonic tai SPTiberian. Jos vahingossa muuttaa SP-kreikkaa tai -hepreaa sisältävän tekstin fontin toiseksi, ko. teksti muuttuu sekasotkuksi. Esim. sanasta ἐσθίωντων tulee e0sqio/ntwn, jos sen fontiksi vaihtuu muu kuin SPIonic. Apu on sanan valitseminen ja fontin vaihto takaisin SPIoniciksi. (Unicodea käytettäessä kaikki teksti voi olla yhdellä ja samalla fontilla.)

4. Siirtokirjoituksesta

Jos haluat esittää kreikkaa tai hepreaa transkriboituna latinalaisin kirjaimin, tarvitset erikosmerkkejä (esim. ā tai ś), joita et saa näppäimistöltä noin vain. Wordissä saat ne näin:

Klikkaa Insert/Lisää > Symbol/Merkki. Jos fonttinasasi on Times New Roman tai Arial, uusimmissa windows-versioissa käytössäsi on laaja valikoima merkkejä. Jos käytät jotain merkkiä usein, sille kannattaa tehdä oma pikanäppäin klikkaamalla merkin valintaikkunassa ko. merkkiä ensin kerran ja sitten painiketta Shortcut Key/Pikanäppäin. Tulet oheisessa kuvassa näkyvään ikkunaan (esimerkkinä merkki ē). Vie kursori ruutuun ”Press new shortcut key” ja anna näppäimistöltä se merkkiyhdistelmä, jolla haluat ko. merkin jatkossa tuottaa. Oikealla on yhdistelmäksi annettu ALT+_, jota seuraa e, mutta valitse itse yhdistelmä, joka sinun on helppo muistaa. (Kaikkia yhdistelmiä Word ei kelpuuta.) *Klikkaa sitten Assign* ja lopuksi Close ja vielä toisen kerran Close. Kun nyt painat asiakirjassasi pikanäppäinyhdistelmäsi, sinun pitäisi saada kyseinen merkki.

Hepreassa lyhimmät vokaalit esitetään yläindeksinä (b^e). Wordissä ne kirjoitetaan ensin tavallisesti ja sitten: valitse ko. vokaali ja sitten Format/ Muotoile > Font/Fontti ja rasti ruutuun Superscript/Yläindeksi. Klikkaa sitten OK.

Yleisimmät fontit eivät kuitenkaan sisällä aivan kaikkia heprean transkriptiossa tarvittavia merkkejä (esim. ṭ). Jos tarvitset tällaisia merkkejä, lataa itsellesi jokin fontti, josta ko. merkit löytyvät, esim. unicode-fontti TITUS Cyberbit osoitteesta titus.fkidg1.uni-frankfurt.de/unicode/tituut.asp.[§] Fontti on ei-kaupallisessa yksityiskäytössä ilmainen. Ongelmaksi voi kuitenkin muodostua yliopiston koneilla tulostaminen, sillä niissä fonttia ei ole. Yksinkertaisin ratkaisu tähän on fontin asentaminen yliopiston työasemaan. Osoitteessa www.helsinki.fi/atk/neuvonta/ohjehakemisto/fontin_asennus.html on ohje sille, miten tämä tehdään.

5. Macin käyttäjille

Uusimmissa OS-versioissa unicode toimii. Samoin SP-fonteista on myös mac-versiot. Unicode-kreikkaa voi kirjoittaa Unicode Classical Greek Inputterilla tai maksullisella GreekKeys-softalla (ist-socrates.berkeley.edu/~pinax/greekkeys/GreekKeys.html). Heprean kirjoittamiseenkin löytyy ratkaisuja.

Oikealta vasemmalle kirjoitettavien kielten tuen asentaminen Windows XP:ssä

1. Open Regional and Language Options in Control Panel.
2. On the **Languages** tab, under **Supplemental language support**, select the **Install files for complex script and right-to-left languages** check box.
3. Click **OK** or **Apply**.
4. After the files are installed, you must restart your computer.

[§] Jos käytät WordPerfectiä, saatat joutua turvautumaan SP-fonttiin tässäkin. Lataa SBL:n sivustolta SP-Atlantis -translitterointifontti (www.sbl-site.org/Resources/Resources_BiblicalFonts.aspx). Sitäkään ei ole yliopiston koneilla, joten ks. muuten ohjeet yllä.

Notes

- To open Regional and Language Options, click **Start** , point to **Settings** , click **Control Panel** , and then double-click **Regional and Language Options** .
- You must be logged on as an administrator or a member of the Administrators group in order to complete this procedure. If your computer is connected to a network, network policy settings might also prevent you from completing this procedure.
- The complex script and right-to-left languages include Arabic, Armenian, Georgian, Hebrew , the Indic languages, Thai, and Vietnamese. The files for most other languages are installed on your computer automatically by Windows .
- It is recommended that you install these files only if you are going to be entering or receiving text in one or more of these languages. Installing the language files may slow down your computer's performance slightly.
- Once you install the language files, you must add the individual languages for which you want to enter and display text. Once you add a language, the language is loaded into memory every time you start your computer. For more information, click **Related Topics** .
- To remove the complex script and right-to-left language files, clear the check box, and then click **OK** or **Apply** .

Uuden syöttökielen lisääminen

1. Open Regional and Language Options in Control Panel.
2. On the **Languages** tab, under **Text services and input languages** , click **Details** .
3. Under **Installed services** , click **Add** .
4. In the **Input language** list, click the language you want to add.
5. Select the check box for the type of text service you want to install, if multiple options are available, and then click a service in the list.

If **Keyboard Layout/IME** is the only type of service available, click an option in that list.

Notes

- To open Regional and Language Options, click **Start** , point to **Settings** , click **Control Panel** , and then double-click **Regional and Language Options** .
- Add an input language if you want to insert or display text in that language. You must select at least one text service, such as a keyboard layout or Input Method Editor (IME) , when you add a new language.
- Add only those languages you will use. Each language you add is loaded into memory when you start your computer and can affect performance.
- If the Language bar is displayed, you can right-click the Language bar and then click **Settings** to open the **Text Services and Input Languages** dialog box.